

עדכון תכנית אסטרטגית תל אביב-יפו | סביבה מקיימת

סיכום מפגש בעלי עניין 1
אפיון מצב קיים
ניתוח חוזקות וחולשות מרכזיות

ינואר 2017

כתיבה ועריכה: אמיתי הר לב ונגה שני. מודוס תהליכים שיתופיים בע"מ.

רקע ומתודולוגיה

רקע

תהליך ערכון התכנית האסטרטגית לת"א-יפו נערך בשיתוף ממלאי תפקידים עירוניים, מומחים, נציגי בעלי עניין מגוונים והציבור הרחב. בעלי העניין משתתפים בסדנאות בתשעה תחומי התכנית, בשלושה שלבים מרכזיים בתהליך:

- גיבוש תמונת מצב קיים עירונית
  - גיבוש תמונת עתיד רצויה
  - הגדרת כיווני פעולה אסטרטגיים למימוש.
- תרומת כלל השותפים לתהליך מתוכללות למסמך משולב.

מתודולוגיה

במפגש לקחו חלק נציגי בעלי עניין, ביניהם; ממלאי תפקידים עירוניים, משרדי ממשלה, נציגים מתחומי: בריאות הציבור, אנרגיה, חינוך, מים, בניה ירוקה, כלכלה ועסקים, נציגי אקדמיה, פעילים משכונות שונות, נציגי ארגוני חברה וסביבה ועיתונאים.

לאחר היכרות משותפת הוצגו עיקרי התכנית האסטרטגית הקודמת והוסבר תהליך העדכון. בהמשך, כתבו המשתתפים את תפיסותיהם לגבי המצב הקיים בנושאים שהוגדרו מראש על ידי צוות התכנית תוך התמקדות בחולשות (בעיות / אתגרים / חסמים / דברים שנוכח לשנות) ובהזדמנויות (מנופים לשינוי, חוזקות).

כל ההיגדים נתלו על לוחות ואושכלו לקבוצות משנה על ידי המשתתפים עצמם. לאחר מכן התקיים דיון בו הוצגו תפיסות ודעות נוספות. לקראת סיום המפגש נערך תיעודף משותף של סוגיות השונות על ידי המשתתפים. לאחר סיום המפגש, עורכי המסמך תיכללו את כלל החומרים יחדיו (פרוטוקול המפגש וההיגדים שנתלו על הקיר) וערכו ניתוח נושאי.

יצוין כי בחלוקה לנושאים קיימת מידה של מלאכותיות. הנושאים השונים מקיימים קשר ויחסי גומלין פנימיים ביניהם ולעיתים דברים הכתובים תחת נושא מסוים יכולים להיות רלוונטיים גם לנושא אחר. בסופו של תהליך יגובשו הדברים לכלל תמונת מצב מתוכללת.

הנושאים השונים

- חדשנות ויזמות סביבתית
- כלכלה מקיימת
- אורח חיים מקיים
- משאבי טבע וסביבה
- שינוי אקלים
- ניהול וייצור משאבים (אנרגיה, מזון, מים וחומרים)

חדשנות ויזמות סביבתית

הזדמנויות / חוזקות / מנופים לשינוי

- העיר מהווה מודל חיקוי לערים אחרות. יכולה להיות מודל מוצלח ליישום קיימות בקנה המידה העירוני.
- עיר חדשנית שקל יותר להטמיע בה חדשנות וקיימות.
- אקלים חברתי המעודד פתיחות ונכונות להטמעת קיימות ושינוי התנהגות.
- יכולת לאמץ מודלים של חדשנות שהוכיחו את עצמם במקומות אחרים.
- נימור מטרדים בצורה טכנולוגית.

בעיות / אתגרים / חולשות מרכזיות

- חסרה תמיכה בחדשנות וביוזמות "שצמחו מהשטח" בעיר.
- חסרה מדיניות עירונית ברורה בתחומים חדשניים כגון: חקלאות עירונית ושיתוף נסיעות.
- תל אביב צריכה להוביל בתחום הקיימות ולא לחכות להחלטות המתקבלות בירושלים.

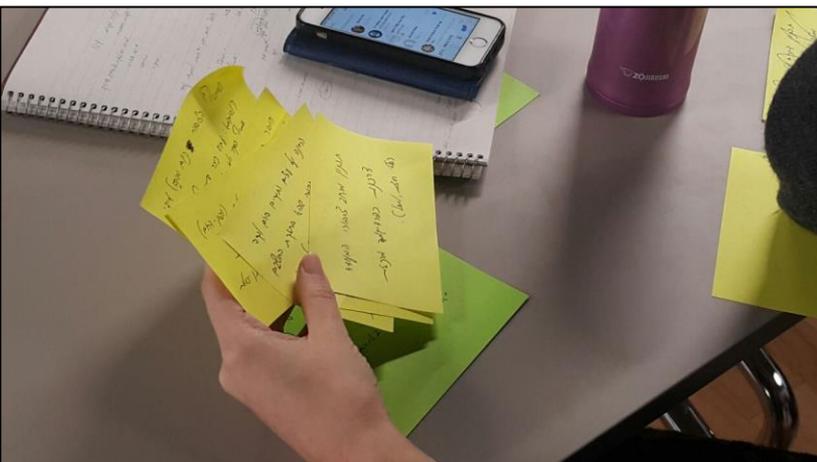
הסוגיות שתועדפו על ידי המשתתפים כחשובות ביותר נמצאות בריבוע הכחול.

עדכון תכנית אסטרטגית תל אביב-יפו – סביבה מקיימת

הזדמנויות / חוזקות / מנופים לשינוי

- עסקים וחברות מקיימים יותר הפועלים כבר בעיר ויכולים לקדם כלכלה מקיימת.
- עירוב השימושים בעיר שמעודד תחבורה ציבורית יעילה.
- העיר עתידה להצטופף. העיר יכולה להטמיע בתכנון חדש תקנים של בנייה מקיימת והיבטים נוספים בעלי השלכה כלכלית כגון עירוב שימושים ותכנון המעודד עסקים קטנים ומקומיים.

בעיות / אתגרים / חולשות מרכזיות

- קיים קושי לפתוח עסק קטן בעיר. "יש העדפה של כסף גדול".
- עיר לא יצרנית בעיקר צורכים מזון ממקומות אחרים.
- אין העדפה במכרזים לעסקים קטנים ומקומיים.
- יוקר המחיה – תושבי העיר לא יכולים לגור בה בשל יוקר המחיה.
- מעט מדי עיסוק בעובדים ובזכויות שלהם.

בעיות / אתגרים / חולשות מרכזיות

- קיימות נתפשת כדרך החיים של אוכלוסייה מאוד ספציפית, כתוצאה מכך רוב הציבור אדיש.
- מערכת תחבורה לא מקיימת: תכנון מוטוה רכב פרטי (התורם לפקקים וזיהום אוויר), תחבורה ארצית ועירונית לא יעילה, לא מסונכרת ולא מספקת, תכנון שאינו נותן פתרונות לכלל משתמשי הדרך (שבילי אופניים קטועים, מדרכות חסומות, העדר פיקוח על נח"צים). קידום נסיעה באופניים יצרה בעיה קשה של בטיחות ושימוש במרחב הציבורי על חשבון משתמשים אחרים ובעיקר הולכי רגל, מרבית הציבור מעדיף שימוש ברכב פרטי. מחסור במסופי תחבורה ציבורית. ההתניידות בעיר בכלל אמצעי התחבורה אינה נעימה, חוסר בתחבורה זמינה, נגישה, מסונכרנת, חוסר בתחנות מוצלות ועוד.
- חוסר שוויון בין חלקיה השונים של העיר, העדר צדק סביבתי וחברתי והתייחסות שונה של גורמים עירוניים לדרום העיר ולצפונה. לדוגמה: היחס בין כמות ואיכות השטחים הפתוחים בצפון ומרכז העיר לדרום העיר, התייחסות לקהילות זרות ומודרות ועוד.
- חינוך סביבתי לא מספק.
- אמנם בתי הספר מחנכים לקיימות, אך חסרות מערכות תומכות / תשתיות המאפשרות מימוש אורח חיים מקיים בפועל.
- העיר אינה תופסת את עצמה כמכלול. זו תפיסה לא מקיימת. הדרום שוקע והעיר ממשיכה.
- המציאות של התחדשות עירונית בעיר אינה מקיימת. חוסר הממעה של היבטים חברתיים-קהילתיים יוצר מציאות לא מקיימת.
- פערים חברתיים קשים, חוסר סולידריות ומתחים, מקשים מאוד על שינוי אורחות החיים למקיימים יותר.
- שיתוף הציבור בתכנון ובגיבוש מדיניות אינו מספק. חסר מידע נגיש והסברה. הציבור אינו שותף ואינו מעורב כשותף בהובלת השינוי יחד עם הגופים העירוניים.
- נגישות לא מספקת לשטחים פתוחים וירוקים ומחסור בשטחים ירוקים במרכז העיר.
- אין מספיק הפרדה של פסולת, עודפי ציוד ביתי ומזון לא מועברים לנוקקים אלא מושלכים לפח.
- חומרי הדברה ביתיים ולא מפוקחים מייצרים זיהום.
- אין מספיק טיפול במטרדים סביבתיים.
- חסרות פינות האכלה לחתולים וחסרים מבצעי סירוס לחתולי רחוב.

אורח חיים מקיים

הזדמנויות / חוזקות / מנופים לשינוי

- תכנון עירוני של רשת שטחים פתוחים, צמחייה ובלוקים עירוניים מאפשרים חיזוק חיבוריות ויצירת קשרים חברתיים בעיר.
- הון ומגוון אנושי ומודעות ציבורית גבוהה.

- מנהלים קהילתיים כמודל לקיימות מקומית.
- רשת מתפתחת של שבילי אופניים.
- תושבים רבים עושים שימוש בפארקים ומקיימים בהם פעילות ספורטיבית.
- "הגינה הקהילתית" יכולה להוות מנוף לשינוי.

הסוגיות שתועדפו על ידי המשתתפים כחשובות ביותר נמצאות בריבוע הכחול.

עדכון תכנית אסטרטגית תל אביב-יפו – סביבה מקיימת

משאבי טבע וסביבה

בעיות / אתגרים / חולשות מרכזיות

- חזות העיר. הרבה מאוד עצים נעקרו וגינות במגרשים הפכו לחניות. העיר הרבה פחות ירוקה.
- אין מספיק שימוש במינים מקומיים בגינון הקהילתי.
- חסרה הטמעה על קיימות כתפיסת עולם וכמדד לאיכות. תפיסה כזו תגדיר את הבעיות אחרת ותיצור פתרונות הוליסטיים.
- רעיונות הקיימות אינם משורשרים מטה ואינם מתורגמים לפרקטיקה ומעשים. העיר לא מספיק פרואקטיבית בהובלת השינוי.
- אין הערכה ומדידה של ביצועים ועל עובדים לפי עקרונות הקיימות. האסטרטגיה כן מתייחסות לקיימות, אך הביצוע אינו מספק.
- אין מספיק דיאלוג ושקיפות לגבי מימוש עקרונות קיימות בפועל בעיר.
- חסרה הסתכלות מקיימת בתפעול העיר. הקיימות צריכה להיות עיקרון מנחה בכל וועדה של העירייה. אין תכנון מקיים לאגף שפ"ע בעיר. אין תחזוקה מקיימת לשטחים הציבוריים.
- הגינון העירוני בזבזני ולא מקיים (ריסוסים, השקייה, תחזוקה, בחירת צמחים ועוד).
- ההגנה על עצים וותיקים ועל מינים מקומיים (צמחייה ובעלי חיים) לוקה בחסר.
- תכנית ליעור עירוני, אין מודעות מספקת לטבע עירוני.
- מחסור משמעותי בעצים לצל במרחב הציבורי וגיוס יתר של עצים קיימים.
- זיהום קרקעות כבד יוצר מגבלות ועיכובים בפיתוח המרחב העירוני.
- אין מספיק אכיפה ופיקוח בנושאים סביבתיים.
- חסרה מדיניות ברורה לאיסוף ומחזור פסולת.
- הזנחה שיטתית של תשתיות טבע ופנאי בשכונות הדרום.
- ליקוי בנגישות לחוף הים עבור הולכי רגל, הבאה לידי ביטוי במעברים לא נוחים.
- שפכים זורמים לים בתדירות גבוהה.
- אין כמעט תיירות אקולוגית בעיר.
- תשתית החשמל פוגעת בחזות העירונית ולא מאפשרת צמיחת עצים.

משאבי מבע וסביבה

בעיות / אתגרים / חולשות מרכזיות

- אין מספיק דוגמה אישית של קברניטי ומנהיגות העיר ושל עובדי העירייה.
- אין מספיק שיתופי פעולה בין מחלקות עירוניות לקידום קיימות.
- חסרה התייחסות לקיימות כפרדיגמה אחרת שכדי ליישמה נדרש מעקב ובקרה לאורך כל התהליכים ולא עדכון פעם בעשור.

הזדמנויות / חוזקות / מנופים לשינוי

- תכניות חדשות שעוסקות ביצירת שכונה מקיימת, עבודה עם קהילות עירוניות.
- שימור ושיקום אתרי מבע עירוניים.
- מי נגר עילי ועודפי השקיה בקיץ מהווים משאב התומך בטבע ובסביבה.
- יש מודעות לשמירה על אתרי מבע בעיר.
- תכניות בנושא מבע עירוני מהוות בסיס לשימור הטבע.
- קיומו של פורום מבע עירוני.
- שימור בגדרות חיות בזמן בנייה.
- פארק גני יהושוע – קיים שימור מבע עירוני במידה מסוימת.
- תהליכי התחדשות עירונית.

בעיות / אתגרים / חולשות מרכזיות

- זיהום אוויר מתחבורה. כתוצאה מריבוי פליטות של כלי רכב פרטיים בעיר.
- חסרה מודעות של הציבור לנושא של פליטת גזי חממה.
- תחנת רידינג פולטת גזי חממה.
- תכנון שאינו מתייחס מספיק להגדרת פינות מוצלות.
- אין תכניות ואין התייחסות בפועל לייעור עירוני.
- בנייה לגובה מייצרת מיקרו אקלים והצללות.
- ניהול נגר עילי - חסרה השהייה והגדרה.
- זיהום אור.
- פערים תחבורתיים גדולים בין הצפון לדרום העיר.

הזדמנויות / חוזקות / מנופים לשינוי

- עירייה פתוחה לחשיבה יצירתית.
- רמת תכנון גבוהה. אוסף מגוון של יועצים ומומחים.
- משאבי טבע קרובים: חופים, צוקי כורכר, נחל ועוד.
- משאבים רבים וכוח פוליטי מול גורמים בעלי השפעה.
- נכונות גבוהה של הציבור לשנות הרגלים לטובת מטרה משותפת.
- הפארקים העירוניים כולל פארק חוף הים.
- עריכת סקרים לפוטנציאל השימוש ברוח כאנרגיה חלופית.

ניהול וייצור משאבים (אנרגיה, מזון, מים וחומרים)

הזדמנויות / חוזקות / מנופים לשינוי

- צעדים ראשונים לטובת חקלאות עירונית איכותית, השווה לכל כ"ס.
- לעיר יש הרבה גגות שיכולים לשמש להפקת אנרגיה.
- פיילוט של תכנון אנרגטי מצפון לנמל.
- ניתן לייצר עוד אנרגיה באמצעות אנרגיה מתחדשת.
- צפיפות המהווה מנוף לגידול משאבים מיטבי.

בעיות / אתגרים / חולשות מרכזיות

- הפוטנציאל של אנרגיות מתחדשות אינו ממוצה. המשאב אינו מנוהל בצורה נכונה. העיר חייבת לפעול ולא לחכות לשינוי שיבוא מגורמים ממשלתיים.
- יש כיסוי שטחים ציבוריים פתוחים בחומרים מונעי חלחול.
- אין פתרון ניקוזי לנגר עלי.
- מחסור בידע שימושי בתחום של ניהול שפכים עירוני.
- אין התייחסות ברורה למים אפורים.
- אין תמיכה בחקלאות עירונית. הפירות והירקות בעיר יקרים, חיי המדף קצרים והם מכילים חומרים מסוכנים.
- העיר ותושביה מייצרים פסולת רבה ללא פתרונות.
- גינות עירוניות שאינן מנוהלות בצורה מספיק מקימת.

הסוגיות שתועדפו על ידי המשתתפים כחשובות ביותר נמצאות בריבוע הכחול.

בעיות / אתגרים / חולשות מרכזיות

- קיטוב פיזי וחברתי בין שכונות בעיר מקרין גם על היבטים סביבתיים (העדר טיפוח ופיתוח בדרום העיר, מחסור בשיתוף ציבור, פעילות קהילתית לא מספיקה, התייחסות לא מספיקה לזעדי השכונות ועוד).
- חוסר שיתוף ציבור, העדר שקיפות וערוצי תקשורת עם הציבור בתכניות אסטרטגיות ובתכניות נקודתיות כמו כיכר דיזינגוף, כיכר המדינה ועוד. נדרשים מנגנונים לשיתוף מידע ונדרש שינוי מבני.
- המרחב הציבורי מעודד צרכנות כפרדיגמה מרכזית.
- מידע סביבתי (תכנון ומפגעים) לא נגיש לכלל אוכלוסיית העיר.
- אכיפה לקויה של מטרדים סביבתיים לדוגמא רעש מגינות כלבים, אבק כתוצאה מפרויקטי בנייה (ובעיקר תמ"א 38, רעש מאירועים עירוניים ועוד).
- חשיפה של ילדים לכימיקלים מסוכנים בגני שעשועים.
- החומר השחור במגרשי משחקים אינו מקיים ומציג ראייה צרה של תפעול לא מקיים.
- העדר אסמטיקה של המרחב הציבורי: גדרות, מחסומים ושלטים.
- אי צדק סביבתי וחלוקתי שבא לידי ביטוי גם בכמות השטחים הפתוחים לנפש בחלקים שונים של העיר.
- תהליך של הזדקנות בדרום העיר –.

הזדמנויות / חוזקות / מנופים לשינוי

- עיר בעלת מגוון רחב של קהילות שניתן לרתום אותן לטובת עשייה עירונית.
- העיר הלבנה מהווה נכס ברמה העולמית.
- מרכזי התרבות מהווים נכס של העיר.
- אוכלוסייה גדולה המשתמשת בתחבורה בת קיימא.
- רכבת קלה. חידוש רחובות והפחתת נסועה ברכב פרטי.
- תכנון מוטת עירוב שימושים במרכז תל אביב.
- עיר קטנה ומזוג אוויר טוב מאפשרים שימוש באופניים ככלי תחבורה.
- רגולציה סביבתית טובה, המונעת היווצרות מפגעים.

בעלי עניין שהשתתפו במפגש

- סיגלית ימין- מנהלת בית ספר הגליל, מורה למדעים
- ויקטור וייס – מנכ"ל מרכז השל לקיימות
- נועם סגל – מייסד ומנכ"ל הפורום הישראלי לאנרגיה
- צפירי רינת- עיתון הארץ, תחום סביבה
- ליאור לוינגר – אדריכל נוף, מנהל סטודיו אורבנוף
- אבי מושל- יועץ סביבתי, מתמחה בזיהום אוויר
- מאיה גבעון- מגמה ירוקה, מייסדת ושותפה ב- natural step

צוות העבודה- תחום סביבה מקיימת

- אורלי רונן- יועצת לעדכון התוכנית האסטרטגית, תחום סביבה מקיימת
- הרצל נעמן- סגן מנהלת מינהל בינוי ותשתית
- איתן בן עמי- מנהל הרשות לאיכות הסביבה
- ורד קריספין- חטיבת התפעול, מנהל פרויקטים חטיבתיים
- אוריאל בבצ'יק- משרד אדריכל העיר
- תמי כורם- היחידה לתכנון אסטרטגי
- עלמא צור-רביבו- היחידה לתכנון אסטרטגי

- יורם הורוביץ – מנהל מחוז ת"א, המשרד להגנת הסביבה
- חמי שטורמן- מתכנן מחוז ת"א, המשרד להגנת הסביבה
- שחר סולר- המשרד להגנת הסביבה י"ם
- גליה רועה- מנהלת החב' להגנת הטבע ת"א
- עידן עמית- החברה להגנת הטבע ת"א
- עברי רובין – מנכ"ל חב' גוד ויז'ן – מומחה לאחריות תאגידית
- אלון פילץ – בעלים ומנכ"ל דיזינגוף סנטר
- יעקב גילת- תושב מרכז העיר, פעיל בתחום הסביבה והתיעלות אנרגטית
- מנחם קוטלובסקי- אדריכל, תושב העיר, חבר בפורום הירוק
- לביא קושלביץ- חקלאות עירונית, פעילות קהילתית
- רונית זילברמן- תושבת צפון העיר, חברה בפורום טבע עירוני
- רבקה דואני- יו"ר שכונת רמת הטייסים, פעילה בתחום הסביבה
- פרופ' נדב דוידוביץ- המח' לבריאות הציבור, אוניברסיטת בן גוריון, חבר בוועד המנהל של הע"ל
- מאיה שדה- מומחית לבריאות הציבור
- ד"ר אילנה אבישר – ראש תחום מדעים ויו"ר מועצה ירוקה – סמינר הקיבוצים